

## Research article

### Job role and career development of dental public health officers: a case study of Health Area 7

#### Ratchaneewan Poomsa-ad

Dentist, Senior Professional Level  
Sirindhorn College of Public  
Health, Khon Kaen Province

#### Woraya Maneelangga

Dentist, Senior Professional Level  
Sirindhorn College of Public  
Health, Khon Kaen Province

#### Abstract

This cross-sectional descriptive research was to study the job role and career development of dental public health officers who worked in health area 7, based on 222 samples. Most of them were female (81.1%). The range of age was 23 to 56 years old. The average age was 32.97 years.

When considered the basic dental services to control and prevent oral diseases in patients without complications and without systemic diseases, according to the Ministry of Public Health Act of 1996, the topic with the highest practice (4.66 (SD = 0.65)) was dental extraction in case of normal deciduous tooth and grade 3 (3 mm.) of tooth mobility in permanent teeth with local infiltration

In relation to career development and continuing education the result showed the lowest satisfaction level at the item “the clarification of progress in career” with an average score of 2.40. (SD. = 1.10)

In the vast majority (80.18 %) did not study for a master’s degree. Most of them (59.0%) wanted to improve themselves in young children dental health promotion.

**Key words:** job role; career development; dental public health officers

## บทความวิจัย (Research articles)

## บทบาทหน้าที่และความก้าวหน้าของทันตภิบาล กรณีศึกษาที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7

รัชนิวรรณ ภูมิสะอาด

ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ  
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร  
จังหวัดขอนแก่น

วรา มณีลังกา

ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ  
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร  
จังหวัดขอนแก่น

### บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ และความก้าวหน้าของทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7 ศึกษาจากตัวอย่างทั้งหมด 222 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 มีอายุตั้งแต่ 23 ถึง 56 ปี มีอายุเฉลี่ย 32.97 ปี

บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข พบว่า หมวดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบพื้นฐาน เพื่อการควบคุมและป้องกันโรคในช่องปากเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อนและไม่มีโรคทางระบบตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขปี 2539 หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ งานทันตศัลยกรรม ประกอบด้วยการถอนฟันน้ำนมที่ขึ้นปกติ และการถอนฟันแท้กรณีโยกคลอน ระดับ 3 (โยกเกิน 3 ม.ม.) โดยการฉีดยาชาเฉพาะที่ด้วยวิธี Local infiltration ค่าเฉลี่ย 4.66 (sd. = 0.65)

ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเองในการศึกษาต่อ พบว่า ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเองข้อที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดคือเส้นทางความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของท่านมีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 2.40 (sd. = 1.10)

ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 80.18 ด้านความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพในเด็กเล็ก จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 59.0

**คำสำคัญ:** ความก้าวหน้า; บทบาทหน้าที่ ;  
ทันตภิบาล

### บทนำ

ข้อมูล จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)<sup>1</sup> พบว่ากระแสการปฏิรูประบบสุขภาพ ภายใต้การปฏิรูปประเทศไทย มุ่งหวังให้ประชาชนตระหนักในการสร้างเสริมสุขภาพของตนเองหรือระบบสุขภาพ “สร้างนำซ่อม” และมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวหลายประการ ตั้งแต่การปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อให้คนไทยเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน เกิดการทดลองกระจายอำนาจด้านสุขภาพโดยการถ่ายโอนสถานอนามัยไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปลี่ยนสถานอนามัยทั่วประเทศเป็น “โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.)” เกิดการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพที่กลายเป็นแหล่งสนับสนุนการเคลื่อนไหวด้านการสร้างเสริมสุขภาพของทุกภาคส่วน รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนในสังคมในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Healthy Public Policy: PHPPP) ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550<sup>2</sup> ดังนั้น ทิศทางของระบบสุขภาพจึงมีความหลากหลาย เน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยตระหนักในสุขภาพของตนเอง ลดปัจจัยพฤติกรรมเสี่ยง ให้มีความสำคัญกับสุขภาพในมิติที่กว้างกว่าการบริการทางการแพทย์ สร้างเสริมระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิที่เอื้อต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพที่

จำเป็นบูรณาการการทำงานของภาคส่วนต่างๆ ในระบบสุขภาพเพื่อให้เกิดเอกภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากรและหน่วยบริการในการรองรับสภาพปัญหาสุขภาพที่เปลี่ยนไป และสร้างความเป็นธรรมด้านสุขภาพแก่ประชาชน

ระบบบริการปฐมภูมิ เป็นหน่วยบริการสุขภาพที่ใกล้ชิดประชาชน เป็นบริการด่านหน้าที่ต้องเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีต่างๆ ในชุมชน และเชื่อมต่อกับบริการระดับทุติยภูมิ ตติยภูมิ ระบบสุขภาพระดับอำเภอ ปัจจุบัน มีหน่วยบริการปฐมภูมิ จำนวน 10,174 แห่ง จำแนกเป็น ศูนย์สุขภาพชุมชนในเมือง (ศสม.) 252 แห่ง สำหรับในเขตชนบทมี รพ.สต. 9,750 แห่ง เพียงพอต่อการให้บริการ (รพ.สต. 1 แห่ง รับผิดชอบประชากรไม่เกิน 8,000 คน) แต่ยังคงขาดศักยภาพการให้บริการ และมีสถานบริการสาธารณสุขชุมชน อีก 198 แห่ง นอกจากนี้พบว่าหน่วยบริการปฐมภูมิสามารถผ่านเกณฑ์คุณภาพบริการ เครือข่ายปฐมภูมิได้มากถึงเพียงร้อยละ 29.7 อันจะกระทบต่อคุณภาพการบริการประชาชน

การคาดประมาณกำลังคนด้านทันตสาธารณสุข ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2551-2560) โกเมศ วิชาวุธและคณะ<sup>3</sup> พบว่าไม่จำเป็นต้องผลิตทันตแพทย์เพิ่มแต่ต้องคำนึงถึงการกระจายเพื่อให้บริการครอบคลุมทั่วประเทศ ส่วนทันตภิบาลยังต้องมีการผลิตอีก 2,168 คน

แผนการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในปิงบประมาณ2558 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและจัดระบบบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานครอบคลุม ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ คณะกรรมการขับเคลื่อนและปฏิรูปด้านสาธารณสุขเห็นชอบแผนดำเนินงานขับเคลื่อน

และปฏิรูประบบด้านสาธารณสุข และแนวทางปฏิรูปต่อเนื่อง ปีงบประมาณ 2561-2565 ดังนั้นทันตภิบาลต้องทำงานกับชุมชน โดยกระตุ้นให้ชุมชนเป็นผู้ตระหนักในปัญหาทางสุขภาพ โดยใช้มุมมอง ปากคือ ประตูสู่สุขภาพ และสามารถทำงานบูรณาการกับสาขาอื่นๆได้ การดูแลนี้ต้องครอบคลุม ทั้งการสร้าง ช่องฟันฟูล และมิติสุขภาพโดยรวมเพื่อให้สามารถทำงานอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

ในช่วงเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา “ทันตภิบาล” เป็นทันตบุคลากรที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลสุขภาพช่องปากของประชาชนไทย ถือว่าเป็น หนึ่งในบุคลากรสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นด่านหน้า ของการให้บริการทางทันตสาธารณสุข และเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงที่ยังไม่มีทันตแพทย์คู่สัญญาใช้ทุน พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังขาดแคลนทันตแพทย์ การสูญเสียทันตบุคลากรกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นทุกๆปี จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2543-2551 มีทันตภิบาลโยกย้ายเปลี่ยนสายงานไป 917 คน ลาออก 59 คน เกษียณอายุหรือเสียชีวิต 40 คน คิดรวมเป็นร้อยละ 23.76 และมีแนวโน้มที่จะสูญเสียเพิ่มขึ้น ทั้งนี้สาเหตุการสูญเสียอาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น บทบาทของทันตภิบาลที่ไม่ชัดเจน ทำให้ทันตภิบาลได้รับมอบหมายงานจากหัวหน้าไม่ชัดเจนหรือเกินความสามารถ<sup>4</sup> รวมทั้งปัจจัยเกี่ยวกับการ ความก้าวหน้าในสายงาน แรงจูงใจ ขวัญกำลังใจ

เขตสุขภาพที่ 7 มีทันตภิบาลกระจายอยู่ใน จังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จำนวนกว่า 500 คน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทและหน้าที่ของทันตภิบาล กรณีศึกษาที่ปฏิบัติงาน

ในเขตสุขภาพที่ 7 เพื่อนำผลการสำรวจมาใช้เป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับคณะกรรมการพัฒนากำลังคน ของกระทรวงสาธารณสุข ในการพัฒนากำลังคนและ ใช้พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝัง สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้แก่บัณฑิตที่จะสำเร็จการศึกษาไปเป็นทันตบุคลากรในอนาคต

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7

2. เพื่อศึกษาความคาดหวังและความก้าวหน้าของทันตภิบาล ที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ใช้เป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับ คณะกรรมการพัฒนากำลังคนของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อป้องกันการสูญเสียกำลังพลด้านทันตสาธารณสุขซึ่งปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ และใช้เป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบทบาทของทันตภิบาลในระบบบริการปฐมภูมิ

### รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Crosssectional Survey research)

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ คือ ทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7

**ขนาดตัวอย่าง**

คำนวณโดยใช้สูตร

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 N \sigma^2}{Z_{\alpha/2}^2 \sigma^2 + Nd^2}$$

n = จำนวนตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรทันตภิบาลที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7 ทั้งหมด 591 คน

$Z_{\alpha}$  = ค่ามาตรฐาน จากตาราง z

$$\alpha/2 = 1.96$$

$\sigma$  = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.478 ได้จากงานวิจัยของ อมรรารณ สุพรรณวิวัฒน์ และ รัตนารณ มั่นคง (บทบาทของทันตภิบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต่อผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดงานทันตสาธารณสุข ปี 2558)

d = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ในที่นี้กำหนดร้อยละ 5

จากสูตรดังกล่าวเมื่อแทนค่า

$$n = \frac{(1.96)^2 \times 591 \times (0.478)^2}{\{(1.96)^2 \times (0.478)^2\} + \{591 \times (0.05)^2\}} = 221.56$$

ดังนั้นผู้ทำการวิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน

**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม บทบาทหน้าที่และความก้าวหน้าของทันตภิบาล กรณีศึกษาที่ปฏิบัติงานในเขต

สุขภาพที่ 7 โดยมีการพัฒนาแบบสอบถามมาจาก แบบสอบถามโครงการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของทันตบุคลากรในระบบบริการกระทรวงสาธารณสุข การประเมินความรู้ตามสายงาน ( Job Competency : JC ) และแบบสอบถามระดับคุณภาพชีวิตของข้าราชการพลเรือนสามัญ สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

แบบสอบถาม จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 2 ด้านรายได้ และค่าตอบแทน จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 4 ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเอง จำนวน 20 ข้อ

**ผลการศึกษา**

จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 222 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 มีอายุตั้งแต่ 23 ถึง 56 ปี มีอายุเฉลี่ย 32.97 ปี สถานภาพโสด 109 คน คิดเป็นร้อยละ 49.1 ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ

ด้านรายได้ และค่าตอบแทน จากผลการวิจัยพบว่า เงินเดือนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ได้รับระหว่าง 9,000-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 59.8 ค่าเบี้ยเลี้ยงเหมาจ่าย (จ.11) ได้รับตั้งแต่ 0- 3,200 บาท เฉลี่ย 1,866.22 บาท เงินค่าปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ (ค่าเวร OT) ได้รับตั้งแต่ 0- 5,200 บาท ค่าเฉลี่ย 1,796.04 บาท ค่าตอบแทนตามผลการ

ปฏิบัติงาน(Pay for Performance, P4P) ได้รับ ตั้งแต่ 0 - 4,000 บาท ค่าเฉลี่ย 78.74 บาท ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่บริการเชิงรุก (ออกหน่วย) ได้รับตั้งแต่ 0 - 3,000 บาท ค่าเฉลี่ย 465.32 บาท เงินรายได้พิเศษอื่นๆ ระบุ ได้รับ ตั้งแต่ 0-10, 000 บาท ค่าเฉลี่ย 196.62 บาท

โดยค่าตอบแทนที่ได้รับทั้งหมดในแต่ละเดือน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นเพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายทั้งหมดในแต่ละเดือน จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 86.9 และส่วนใหญ่คิดว่าเงินเดือนและค่าตอบแทนที่ได้รับจากการรับราชการไม่คุ้มค่างับความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการทำงาน เช่น การถูกฟ้องร้อง เป็นต้น จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 93.6

บทบาทรการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขจากผลการวิจัยพบว่า **หมวดการประเมินสถานะทันตสุขภาพ และจัดทำโครงการแก้ปัญหา/สร้างเสริมสุขภาพช่องปากระดับพื้นที่** หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือการดำเนินการประเมินสถานะทันตสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในทุกกลุ่มอายุและเป้าหมายเฉพาะ มีการประเมินพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปากของบุคคลในครอบครัว และในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.05 (sd.= 0.97) แปลผลปฏิบัติบ่อยครั้ง

**หมวดการจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพในสถานบริการ คริวเรือน และชุมชน** หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ จัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพแก่ประชาชนทั่วไป ค่าเฉลี่ย 4.52 (sd.=0.77) แปลผลปฏิบัติเป็นประจำ และมีการติดตามและสนับสนุนให้โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ดำเนินโปรแกรมส่งเสริมทันตสุขภาพอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ย 4.52 (sd.= 0.78) แปลผล ปฏิบัติเป็นประจำ

**หมวดการจัดบริการทันตกรรมป้องกันโดยเลือกรูปแบบการให้บริการทันตกรรมป้องกันได้อย่าง ถูกต้องและเหมาะสม** ได้แก่ การใช้ฟลูออไรด์ทั้งเฉพาะที่และทางระบบ การเคลือบหลุมร่องฟัน การใช้สารเคมีในงานทันตกรรมป้องกัน การฝึกทักษะในการควบคุมคราบจุลินทรีย์ มีค่าเฉลี่ย 4.63 (sd.= 0.75) แปลผล ปฏิบัติเป็นประจำ

**หมวดการจัดบริการทันตกรรมพื้นฐาน** เพื่อการควบคุมและป้องกันโรคในช่องปากเฉพาะผู้ป่วยที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อนและไม่มีโรคทางระบบตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขปี ๒๕๓๙ หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ งานทันตศัลยกรรม ประกอบด้วย การถอนฟันน้ำนมที่ขึ้นปกติ และการถอนฟันแท้กรณีโยกคลอน ระดับ 3 (โยกเกิน 3 มม.) โดยการฉีดยาชาเฉพาะที่ด้วยวิธี Local infiltration ค่าเฉลี่ย 4.66 (sd.= 0.65) แปลผลปฏิบัติเป็นประจำ

**หมวดการจัดบริการเชิงรุกในชุมชน** หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ การติดตามคุณภาพบริการในพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 3.40 (sd.= 1.10) แปลผล ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

**หมวดการจัดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นในหน่วยบริการศูนย์สุขภาพชุมชน** หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ งานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ได้แก่ ให้สุขศึกษาเกี่ยวกับโรคทั่วไป ให้คำปรึกษาในภาวะเจริญพันธุ์ การดูแลให้คำแนะนำหญิงตั้งครรภ์

ให้เข้าใจการดูแลสุขภาพตนเองและทารกได้เหมาะสม การให้ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุและประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ค่าเฉลี่ย 3.95 (sd.= 1.06) แปลผลปฏิบัติบ่อยครั้ง

**หมวดการบริหารจัดการงานทันตสาธารณสุข.ในหน่วยบริการปฐมภูมิ** หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดคือ จัดทำบัญชีและทะเบียน เบิก/จ่าย พัสตุนตกรรม ค่าเฉลี่ย 4.21 (sd.= 1.15) แปลผลปฏิบัติบ่อยครั้ง ดังตารางที่ 1

**ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเอง** จากผลการวิจัยพบว่าข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุด คือท่านรู้สึกภูมิใจที่ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ย 3.78 (sd.= 0.96) แปลผลความพึงพอใจระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บังคับบัญชาให้การยอมรับการทำงานของท่าน มีค่าเฉลี่ย 3.76 (sd.= 0.91) แปลผลความพึงพอใจระดับมาก ส่วนข้อที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุดคือ เส้นทางความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของท่าน มีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 2.40 (sd.= 1.10) แปลผลความพึงพอใจระดับน้อย รองลงมาคือ ท่านพึงพอใจต่อโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีค่าเฉลี่ย 2.81 (sd.= 1.18) แปลผลความพึงพอใจระดับปานกลาง ดังตารางที่ 2

### สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

คำตอบแทนที่ได้รับทั้งหมดในแต่ละเดือน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายทั้งหมดในแต่ละเดือนจำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 86.9 และส่วนใหญ่คิดว่าเงินเดือนและค่าตอบแทนที่ได้รับจากการรับราชการไม่คุ้มค่ากับความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการทำงาน เช่น การถูกฟ้องร้อง เป็นต้น จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 93.6 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิลาวัณย์ ชื่นรุ่งโรจน์, ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์, วรางคณา จันทร์คง<sup>5</sup> ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ในสถานบริการสาธารณสุข เขตตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุขที่ 17 ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ขาดกำลังคนด้านเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขและทันตแพทย์ เงินเดือนค่าตอบแทนและสวัสดิการน้อย ไม่สอดคล้องกับภาระงาน

สำหรับบทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขส่วนใหญ่ก็ได้ทำงานตามบริบทของตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ อมราภรณ์ สุพรรณวิวัฒน์, รัตนาภรณ์<sup>6</sup> มั่นคงบทบาทของทันตภิบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต่อผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดงานทันตสาธารณสุข ปี 2558 ทันตภิบาลรับรู้บทบาททั้ง 5 ด้านในระดับดีมากและได้ปฏิบัติตามบทบาทนั้น

ตารางที่ 1 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข  
( n =222 คน)

| ข้อความ                                                                                                                                                                             | ระดับการปฏิบัติ |                      |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------------|-----------|
|                                                                                                                                                                                     | ค่าเฉลี่ย       | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล     |
| <b>1. หมวดการประเมินสภาวะทันตสุขภาพ และจัดทำโครงการแก้ปัญหา/สร้างเสริมสุขภาพช่องปากระดับพื้นที่</b>                                                                                 |                 |                      |           |
| 1.1 ดำเนินการประเมินสภาวะทันตสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในทุกกลุ่มอายุและเป้าหมายเฉพาะ มีการประเมินพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปากของบุคคลในครอบครัวและในชุมชน | 4.05            | 0.97                 | บ่อยครั้ง |
| 1.2 จัดทำโครงการแก้ปัญหาและสร้างเสริมสุขภาพช่องปากระดับพื้นที่ มีการนำเสนอปัญหาต่อชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหากับชุมชน                                                        | 3.67            | 1.00                 | บ่อยครั้ง |
| 1.3. มีการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการแก้ปัญหาและสร้างเสริมสุขภาพช่องปากระดับพื้นที่                                                                                                    | 3.72            | 1.01                 | บ่อยครั้ง |
| <b>2. หมวดการจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพในสถานบริการ ครั้วเรือน และชุมชน</b>                                                                                                        |                 |                      |           |
| 2.1 ดำเนินการให้ความรู้ ข้อมูล คำแนะนำ และฝึกทักษะอย่างจำเพาะในการดูแลสุขภาพช่องปาก ตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย                                                      | 4.36            | 0.81                 | บ่อยครั้ง |
| 2.2. จัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพแก่ประชาชนทั่วไป                                                                                                                                    | 4.05            | 0.97                 | เป็นประจำ |
| 2.3 สนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีความรู้และสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ซึ่งเอื้อต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของกลุ่มเป้าหมาย                                                       | 4.13            | 0.85                 | บ่อยครั้ง |

ตารางที่ 1 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข  
(n = 222 คน) (ต่อ)

| ข้อความ                                                                                                                                                                                                                                              | ระดับการปฏิบัติ |                      |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------------|-----------|
|                                                                                                                                                                                                                                                      | ค่าเฉลี่ย       | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล     |
| 2.4 กระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทันตสุขภาพของประชาชนในชุมชน                                                                                                                                                                | 3.88            | 0.90                 | บ่อยครั้ง |
| 2.5 มีการติดตามและสนับสนุนให้โรงเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดำเนินโปรแกรมส่งเสริมทันตสุขภาพอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง                                                                                                                                     | 4.52            | 0.78                 | เป็นประจำ |
| 2.6 ประสานองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาทันตสุขภาพ โดยมีบทบาทในการรณรงค์ผลักดันสมาชิกในชุมชนให้มีสุขภาพดี                                                                                             | 3.76            | 1.12                 | บ่อยครั้ง |
| <b>3. หมวดการจัดบริการทันตกรรมป้องกันโดยเลือกรูปแบบการให้บริการทันตกรรมป้องกันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่ การใช้ฟลูออไรด์ทั้งเฉพาะที่และทางระบบ การเคลือบหลุมร่องฟัน การใช้สารเคมีในงานทันตกรรมป้องกัน การฝึกทักษะในการควบคุมคราบจุลินทรีย์</b> |                 |                      |           |
| 4.1 การบำบัดฉุกเฉิน เช่น การล้างแผลในช่องปากและใบหน้า การจ่ายยาตามบัญชียาศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นต้น                                                                                                                                                    | 3.80            | 1.13                 | บ่อยครั้ง |
| 4.2 งานทันตศัลยกรรม ประกอบด้วย การถอนฟันน้ำนมที่ขึ้นปกติ และการถอนฟันแท้กรณีโยกคลอน ระดับ 3 (โยกเกิน 3 ม.ม.) โดยการฉีดยาชาเฉพาะที่ด้วยวิธี Local infiltration                                                                                        | 4.66            | 0.65                 | เป็นประจำ |

ตารางที่ 1 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข  
( n =222 คน) (ต่อ)

| ข้อความ                                                                                                                     | ระดับการปฏิบัติ |                      |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------------|-----------|
|                                                                                                                             | ค่าเฉลี่ย       | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล     |
| 4.3 งานทันตกรรมหัตถการ ประกอบด้วยการอุดฟันเพื่อป้องกันและหยุดโรค เช่น การทำ Caries control การให้บริการ PRR, ART            | 4.29            | 0.99                 | บ่อยครั้ง |
| 4.3.1 การอุดฟันชั่วคราวเพื่อส่งต่อด้วยวัสดุอุดชั่วคราว                                                                      | 3.53            | 1.31                 | บ่อยครั้ง |
| 4.3.2 การอุดฟันแท้นิดไม่ซับซ้อน                                                                                             | 4.50            | 0.89                 | เป็นประจำ |
| 4.3.3. กรณีที่ไม่มี Pulp exposed                                                                                            | 4.24            | 1.09                 | บ่อยครั้ง |
| 4.4 งานดูแลสภาวะปริทันต์อักเสบ โดยการดูดหินน้ำลายและทำความสะอาดฟันทั้งปากในผู้ป่วยที่มีสภาวะเหงือกอักเสบระดับน้อยถึงปานกลาง | 4.56            | 0.89                 | เป็นประจำ |
| 4.5 การช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ป่วยฉุกเฉินและมีภาวะแทรกซ้อน จากการรักษาทางทันตกรรม                                          | 3.45            | 1.31                 | บางครั้ง  |
| 4.6 การจ่ายยาตามบัญชียาของศูนย์สุขภาพชุมชน                                                                                  | 4.19            | 1.01                 | บ่อยครั้ง |
| 4.7 การป้องกันและควบคุมการแพร่เชื้อจากการบริการทันตกรรม                                                                     | 4.38            | 1.06                 | บ่อยครั้ง |
| <b>5. หมวดการจัดบริการเชิงรุกในชุมชน</b>                                                                                    |                 |                      |           |
| 5.1 การให้บริการบำบัดที่บ้าน กรณีผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เฉพาะราย เช่น การล้างแผลในช่องปาก                           | 2.76            | 1.22                 | บางครั้ง  |
| 5.2 พัฒนากิจกรรมการดูแลทันตสุขภาพให้กับผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยที่บ้าน                                                      | 3.25            | 1.10                 | บางครั้ง  |
| 5.3 การติดตามคุณภาพบริการในพื้นที่                                                                                          | 3.40            | 1.10                 | บางครั้ง  |

ตารางที่ 1 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข  
( n =222 คน) (ต่อ)

| ข้อความ                                                                                                                                                                                                                                                         | ระดับการปฏิบัติ |                      |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------------|-----------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                 | ค่าเฉลี่ย       | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล     |
| <b>6. หมวดการจัดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น</b>                                                                                                                                                                                                                  |                 |                      |           |
| <b>ในหน่วยบริการศูนย์สุขภาพชุมชน</b>                                                                                                                                                                                                                            |                 |                      |           |
| 6.1 การให้การปฐมพยาบาล ที่เกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่พบได้บ่อยๆ ในกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ กลุ่มอาการที่เกิดจากโรคระบบทางเดินอาหาร                                                                                                                | 2.82            | 1.18                 | บางครั้ง  |
| 6.2 การช่วยเหลือในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยคืนชีพ ประสานงานเพื่อการส่งต่อผู้ป่วย                                                                                                                                                                                    | 2.71            | 1.17                 | บางครั้ง  |
| 6.3 งานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ได้แก่ ให้สุศึกษาเกี่ยวกับโรคทั่วไปให้คำปรึกษาในภาวะเจริญพันธุ์ การดูแลให้คำแนะนำหญิงตั้งครรภ์ให้เข้าใจการดูแลสุขภาพตนเองและทารกได้เหมาะสม การให้ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุ และประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเองให้ | 3.95            | 1.06                 | บ่อยครั้ง |
| <b>7. หมวดการบริหารจัดการงานทันตสาธารณสุข.ในหน่วยบริการปฐมภูมิ</b>                                                                                                                                                                                              |                 |                      |           |
| 7.1 จัดทำแผนปฏิบัติการทันตสาธารณสุข และประสานแผนพัฒนากับหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป (เครือข่ายบริการปฐมภูมิและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด                                                                                                                               | 3.55            | 1.19                 | บ่อยครั้ง |
| 7.2 การวิเคราะห์และการประเมินผลการปฏิบัติการตามภารกิจ โดย การตรวจสอบผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานตามที่กำหนด ไว้ในแต่ละภารกิจ การบันทึกผลการปฏิบัติงานและรายงานตามกิจกรรมการปฏิบัติงานภารกิจ การพิจารณาว่าผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้           | 3.80            | 1.14                 | บ่อยครั้ง |

ตารางที่ 1 บทบาทการทำงานด้านทันตสาธารณสุขของเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข  
( n =222 คน) (ต่อ)

| ข้อความ                                                            | ระดับการปฏิบัติ |                      |           |
|--------------------------------------------------------------------|-----------------|----------------------|-----------|
|                                                                    | ค่าเฉลี่ย       | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล     |
| 7.3 จัดทำบัญชีและทะเบียน เบิก/จ่าย พัสดุ<br>ทันตกรรม               | 4.21            | 1.15                 | บ่อยครั้ง |
| 7.4 จัดระบบบำรุงรักษาพัสดุทันตกรรมตาม<br>คู่มือการใช้และบำรุงรักษา | 4.17            | 1.09                 | บ่อยครั้ง |

ตารางที่ 2 ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเอง( n =222 คน)

| ข้อความ                                                                                                      | ระดับความพึงพอใจ |                      |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|----------------------|---------|
|                                                                                                              | ค่าเฉลี่ย        | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล   |
| 1.หน่วยงานของท่านมีวิธีการเลื่อนตำแหน่งอย่าง<br>ยุติธรรม                                                     | 3.29             | 0.93                 | ปานกลาง |
| 2.หน่วยงานของท่านมีการให้รางวัล ยกย่อง ชมเชย และ<br>การพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรม                     | 3.04             | 0.94                 | ปานกลาง |
| 3.เส้นทางความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของท่านมี<br>ความชัดเจน                                                  | 2.40             | 1.10                 | น้อย    |
| 4.ท่านได้ปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่การงานที่<br>เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ                                  | 3.62             | 1.00                 | มาก     |
| 5.หน่วยงานของท่านส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากร<br>โดยให้ได้รับการอบรม การศึกษาต่อ และ/หรือดูงาน<br>นอกสถานที่ | 3.39             | 0.98                 | ปานกลาง |
| 6.ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิที่ตน<br>พึงมีพึงได้ในที่ทำงานอย่างเสรี                             | 3.42             | 0.93                 | ปานกลาง |
| 7.ผู้บังคับบัญชาให้การยอมรับการทำงานของท่าน                                                                  | 3.76             | 0.91                 | มาก     |
| 8.ท่านรู้สึกภูมิใจที่ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน                                                        | 3.78             | 0.96                 | มาก     |

ตารางที่ 2 ความก้าวหน้าและความต้องการในการพัฒนาตนเอง (n = 222 คน) (ต่อ)

| ข้อความ                                                                       | ระดับความพึงพอใจ |                      |         |
|-------------------------------------------------------------------------------|------------------|----------------------|---------|
|                                                                               | ค่าเฉลี่ย        | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลผล   |
| 9. ท่านพึงพอใจต่อโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน                             | 2.81             | 1.18                 | ปานกลาง |
| 10. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงาน ผู้บังคับบัญชาช่วยท่านแก้ปัญหา                   | 3.56             | 0.91                 | มาก     |
| 11. ผู้บังคับบัญชาของท่านแสดงความรับผิดชอบต่อผลการกระทำที่เกิดขึ้นและต่อบุคคล | 3.49             | 0.89                 | ปานกลาง |
| 12. ท่านรู้สึกว่าการะงานของท่านมีปริมาณมาก                                    | 3.77             | 0.99                 | มาก     |
| 13. หน่วยงานของท่านมีอัตราค่าจ้างคนเพียงพอกับภาระงาน                          | 3.01             | 1.04                 | ปานกลาง |
| 14. หน่วยงานของท่านให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม                             | 3.68             | 0.98                 | มาก     |
| 15. หน่วยงานของท่านมีวัฒนธรรมการทำงานที่ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน             | 3.71             | 1.10                 | มาก     |

## ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1. หน่วยงานแต่ละแห่งควรมีการวิเคราะห์และจัดทำแผนความเสี่ยงจากการทำงาน
2. ควรมีการเพิ่มขวัญและกำลังใจให้เหมาะสมกับการทำงานในแต่ละพื้นที่ ให้รางวัลเชิดชูแก่เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขผู้ที่ไม่เปลี่ยนสายงาน
3. สถาบันการศึกษาควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการทำงานในพื้นที่ และจัดหลักสูตรการอบรมหรือการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทให้เหมาะสมกับความต้องการ
4. เสนอคณะกรรมการพัฒนากำลังคนของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อหาแนวทางป้องกันการสูญเสียบุคลากรด้านทันตสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ

## กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่และความก้าวหน้าของทันตภิบาล กรณีศึกษาที่ปฏิบัติงานในเขตสุขภาพที่ 7 สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจาก ท่านเหล่านี้

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กลุ่มงานทันตกรรม สำนักงานจังหวัดขอนแก่น จ.กาฬสินธุ์ จ.มหาสารคาม จ.ร้อยเอ็ด ที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลและช่วยเหลือในการติดตามแบบสอบถาม

ขอขอบพระคุณ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ให้การสนับสนุนและให้ทุนการทำวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คุณประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้  
จะเกิดผลดีต่อการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ  
เรียนการสอนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ขอขอบคุณ  
ความดีให้แก่ บิดา มารดา ครู- อาจารย์และผู้มี  
พระคุณทุกท่าน

#### เอกสารอ้างอิง

1. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจ  
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12  
(พ.ศ.2560-2564).** [ออนไลน์] 2556  
[อ้างเมื่อ 26 พฤษภาคม 2560] จาก  
<http://www.nesdb.go.th/download/plan12/สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12>
2. **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ  
พ.ศ 2550.**[ออนไลน์]2550  
[อ้างเมื่อ 26 พฤษภาคม 2560] จาก  
[http://www.acfs.go.th/km/download/act\\_healthy\\_2550.pdf](http://www.acfs.go.th/km/download/act_healthy_2550.pdf)
3. โกเมศ วิชาวุธ และคณะ. การคาด  
ประมาณกำลังคนด้านทันตสาธารณสุข  
ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2551-2560)  
**วิทยาสารทันตสาธารณสุข ปีที่ 14**  
เล่มที่ 2 เดือน ก.ค.-ธ.ค. พ.ศ. 2552  
หน้า 9-24.
4. ศศิธร ไชยประสิทธิ์ , ชัยพฤกษ์ ตั้งจิตคง  
พิทยา.**บทบาทหน้าที่ของทันตภิบาลที่  
ปฏิบัติงานจริงในโรงพยาบาลชุมชน:  
กรณีศึกษาโรงพยาบาลชุมชน 4 แห่งใน  
จังหวัดลำปาง.** [ออนไลน์]2558 [อ้างเมื่อ  
26 พฤษภาคม 2560] จาก  
[http://web1.dent.cmu.ac.th/cmdj/fulltext/fulltext\\_2558\\_36\\_2\\_397.pdf](http://web1.dent.cmu.ac.th/cmdj/fulltext/fulltext_2558_36_2_397.pdf)
5. จิลาวัณย์ ชื่นรุ่งโรจน์, ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์,  
วรางคณา จันทร์คง. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์  
กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้า  
พนักงานทันตสาธารณสุข ในสถานบริการ  
สาธารณสุข เขตตรวจราชการกระทรวง  
สาธารณสุขที่ 17 .** [ออนไลน์]2556 [อ้าง  
เมื่อ 26 พฤษภาคม 2560] จาก  
<https://gsbooks.gs.kku.ac.th/56/grc14/files/mmp29.pdf>
6. อมราภรณ์ สุพรรณวิวัฒน์, รัตนาภรณ์  
มันคง.**บทบาทของทันตภิบาลใน  
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ต่อผล  
การปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดงานทันต  
สาธารณสุข ปี 2558.** [ออนไลน์]2558  
[อ้างเมื่อ 26 พฤษภาคม 2560] จาก  
<file:///C:/Users/Administrator/Downloads/32368-43974-1-SM.pdf>